

módszertanát pedig a játékok nevein, illetve állatneveken végzett kutatások alapján dolgozta ki a szerző. A plüssállatneveket egyrészt formális, morfoszinaktikai szempontú elemzésnek vetette alá: ennek során megállapította, hogy e nevek általában egyrészesek, és gyakran kapnak kicsinyítő képzőt. Másrészt szemantikai vizsgálatokat is végzett a korpuszon: ennek során azt tapasztalta, hogy a névadást általában valamilyen mesehős vagy sorozatszereplő motiválja.

Nemcsak a Namenkundliche Informationen, hanem a lipcsei névtanos közösség is jubilál: 2024-ben 70 éves lett a lipcsei névkutatás. Ebből az alkalomból KARLHEINZ HENGST elevenítette fel a nagy múltú névtani iskola történetének kiemelkedő szereplőit, főbb epizódjait, köztük saját személyes emlékeit (387–399). A nagy ívű áttekintésben jelenős hangsúlyt kaptak az egyes periódusok politikai és tudománypolitikai körülményei is.

***

PÓCZOS RITA

egyetemi adjunktus; Debreceni Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar Nyelvtudományi Intézet, Magyar Nyelvtudományi Tanszék; Debrecen

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2534-6265>, e-mail: poczos.rita@arts.unideb.hu

Onomastica 67. (2023)

Főszerkesztő: HALSZKA GÓRNY. Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków. 436 lap

1. Megemlékezés. Az Onomastica 67. száma a 2022-ben elhunyt Hanna Popowska-Taborska lengyel nyelvészre való emlékezéssel kezdődik, aki ugyan elsősorban szlavista volt, de munkássága számos ponton kapcsolódott a névtan több területéhez is (7–14).

2. Tanulmányok. A tanulmányok rovat két névelméleti munkával indul. VALERIA NEKLESOVA és MAKSYM KARPENKO a tulajdonnevek mémcsoportként való értelmezhetőségének a lehetőségét vetik fel. Ennek alátámasztására – a RICHARD DAWKINS által kidolgozott memetika elméletéből kiindulva – a mémplexek nyolc fő jellemzőjét (gyors terjedés, társadalmi és kulturális normák kifejezése, tartósság, alkalmazkodóképesség, változatosság, reprodukálhatóság, kollektív identitás kifejezése és a kulturális örökség megjelenítése) mutatják be a tulajdonnevekre vonatkoztatva (15–38). WOJCIECH WŁOSKOWICZ a név- és névadási politikára vonatkozó modelljét mutatja be írásában (GTNP, General Theory of Name and Naming Policy). A modell megalkotásával a szerző célja az volt, hogy egyetlen komplex rendszerben foglalja össze a tulajdonnevekre vonatkozó szabályozások lehetséges összefüggéseit (39–57).

Ezt követően különböző nyelvek és korok személynévodásának és -használatának kérdései kerülnek elő. RAFAŁ RUTKOWSKI egy hagionima (szentnév) elterjedésének hátterét fejti fel. Kutatásai során arra bukkant, hogy a 18. század második felétől a 20. század elejéig Lengyelország Małopolska régiójában gyakran keresztelték a fiúgyermeket

Wincenty Kadłubek névre: több száz ilyen esetet azonosított, főként paraszt- és polgárcsaládok körében. Ez véleménye szerint elsősorban a 12–13. század fordulóján élt, majd 1764-ben boldoggá avatott krakkói püspök, Wincenty Kadłubek kultuszával magyarázható, nem pedig az általa írt *Chronica Polonorum* hatásával (59–72). MAYA VLAHOVA-ANGELOVA és GERGANA PETKOVA a bolgár személynévrendszer utóbbi két évtizedben bekövetkező változásaira hívják fel a figyelmet. A szerzők több olyan jelenséget is bemutatnak (pl. az idegen eredetű keresztnévek hangtani adaptációjának és a női nevek nőnemre utaló végződésének az elmaradása, az uniszex nevek elterjedése, a családnevek esetében a nemre utaló végződés elhagyása, a személynév és az apai név közötti különbség eltűnése), amelyek véleményük szerint a bolgár személynévrendszer új korszakára utalnak, ezért ezeket határjelenségként írják le (73–90). LARYSA KOLIBABA, SVITLANA ROMANIUK és VALENTYNA FURSA a 21. századi ukrán nyelvű tudományos és publicisztikai szövegek személynévhasználatát vizsgálták meg. Eredményeik azt mutatják, hogy a hagyományos háromtagú névhasználati modellt (keresztnév + apai név + családnév) egyre inkább felváltja a kéttagú nevek használata (keresztnév + családnév). Ezt a szerzők az Ukrajnában zajló társadalmi-politikai folyamatokkal – elsősorban a nyugati minták átvételével és az orosz hagyománytól való elhatárolódás szándékával – magyarázzák. Úgy vélik, hogy a tendencia eredményeképpen a jövőben az apai név használata még korlátozottabb körűvé válik majd Ukrajnában (91–106). MARIUSZ KOPER írása a kelet-galíciai Lubyca Królewska izraelita anyagkönyvi kerület születési anyagkönyveinek személynéveit mutatja be az 1907–1929 közötti időszakból. Az áttekintésből az derül ki, hogy a gyermekek többnyire bibliai eredetű neveket kaptak, de adatolhatóak jiddis, valamint kisebb számban román és szláv nevek is. A családnevek között a német eredetűek dominálnak – különösen az *-er* képzővel létrehozottak és az összetétellel alkotottak –, aminek elsősorban a korabeli jogi szabályozás és germanizáló törekvés az oka (107–120). URSZULA WÓJCIK tanulmánya egy Krakkó környéki kis falu, Radwanowice családneveit vizsgálja a 14. századtól napjainkig terjedő időszakra vonatkozóan. A szerző közel kétszáz családnévet mutat be tanulmányában: kiter az eredetük magyarázatára, de a bennük végbemenő változásokat is bemutatja, különös tekintettel a nemesítés utáni névváltoztatásokra. A nyelvi elemzés mellett a szerző példákon keresztül ráirányítja a figyelmet arra is, hogy egy közösségben a nevek nem pusztán azonosító funkcióval bírnak, hanem az identitás és a közösséghez való tartozás hordozói is egyben (121–141). EDUARDO TADEU ROQUE AMARAL és DANIEL NÉPOMUCENO COUTINHO írása a 2019–2023-as kormányzati ciklusban megválasztott brazil parlamenti képviselők neveit vizsgálva bemutatja, hogy Brazíliában a politikusok gyakran választanak a politikai tevékenységükhöz ún. parlamenti nevet, amelyet aztán hivatalos névformaként használnak. A szerzők ezeket a neveket vizsgálva arra jutottak, hogy a születési névvel összevetve a parlamenti név elsősorban az adott képviselő személyes vagy politikai identitásának kifejezőeszköze a brazil politikai diskurzusban (143–161). KATARZYNA WOJAN a 19. századi nemzeti romantikának a finn személynévrendszerre gyakorolt hatását tárgyalja. Bemutatja, hogy a nemzeti eszme megszületésének hatására hogyan váltak népszerűvé ebben az időszakban az ősi, hagyományos finn nevek, s az idegen eredetű nevek finnesítésének a módjaira is kiter. A szerző a folyamat kapcsán hangsúlyozza, hogy a személynévek a nemzeti identitás fontos kifejezőjévé váltak a korszakban. A névstatisztikákból kiderül, hogy a hagyományos finn személynévek a globalizáció ellenére a mai napig nem veszítettek presztízsükből (163–182). ANNEMARIE SORESCU-MARINKOVIĆ a kelet-szerbiai vlach – szerbül *vłasi*, saját elnevezéssel *rumîni* – népcsoport kettős névhasználatát

vizsgálja, bemutatva a hivatalos (szerbesített) kereszt- és családnevek rendszerét, valamint a hagyományos vlach neveket, amelyek elsősorban apanévi típusúak. A szerző rámutat arra is, hogy a vlach nevek használata korábban csak kisebb faluközösségekben volt jellemző, ma viszont már a nyomtatott és internetes írásbeliségben is megjelennek, ami a vlach identitás erősödésére és a vlach nyelv presztízsének növekedésére utal (183–203).

A helynevek adaptációjának vizsgálata kapcsán JAROSLAV DAVID tanulmánya a névtani korpuszok lehetőségeit mutatja be az InterCorp elnevezésű adatbázis alapján. A szerző kutatása arra irányul, hogy a cseh helynevek miként jelennek meg angol és német nyelvű szövegekben. Arra jut, hogy míg az angol szövegek többnyire megőrzik a cseh névformát (helyesírási módosításokkal), addig a német szövegek – a cseh–német történelmi kapcsolatokból adódóan – a nevek korábbi évszázadokban kialakult német névpárjait használják (205–220). Szintén a helynevek idegen nyelvű szövegben való megjelenésének kérdéséhez szól hozzá RAFAŁ ZAREBSKI is, aki írásában François Paulin Dalerac 17. századi francia szerző emlékiratainak lengyel helyneveit elemzi az exonimizáció jelenségének a szempontjából: azt mutatja be, hogy a visszaemlékezésekben megjelenő lengyel vagy lengyelesített neveket a szerző milyen módon illeszti bele a francia nyelvű szövegébe (221–237).

Az irodalmi névhasználathoz kapcsolódóan három tanulmányt olvashatunk. ZIFA TEMIRGAZINA egy 20. század első felében élő szovjet költő, Pavel Vasziljev műveiben megjelenő személynveket vizsgál, különös tekintettel a poetonimákra, azaz az olyan személynvekre, amelyek az azonosító funkciójuk mellett művészi és stilisztikai szerepet is betöltnek a szerző verseiben (239–257). KRISTÝNA KOVÁŘOVÁ és MICHAL MÍSTECKÝ az ismert sziléziai költő, Petr Bezruč Slezské písně című versgyűjteményében szereplő helyneveket elemzi kvantitatív módszerekkel: megvizsgálják a nevek gyakoriságát, nyelvi környezetét, valamint azonosítják a szövegekben a kulcsszavakat. Az utóbbi vizsgálat kapcsán megállapítják, hogy a hely- és személynveket a kulcsszavak 30%-át teszik ki a versgyűjteményben, ami világosan megmutatja a tulajdonnevek fontos szerepét Bezruč költészetében (259–271). KAREL STŘELEČ a kortárs cseh és francia disztópikus irodalom helynévhasználatát veti össze tanulmányában. A szerző a művekben megjelenő valós és fiktív helynevek eloszlását és funkcióját elemzi, s részletesen bemutatja, hogy az egyes nevek miként járulnak hozzá az irodalmi hatáshoz (273–283).

Végezetül az egyéb névtani kategóriákhoz kapcsolódó tanulmányok is helyet kaptak a kötetben. MARIANA HDAKOVYCH azt vizsgálja, hogy az orosz–ukrán háború kezdete óta miként vált két krematonima – a *Javelin* és a *Bayraktar* fegyvernév – a hétköznapi ukrán nyelv részévé. A szerző bemutatja, hogy mindkét elnevezés rövid időn belül a harci sikerek és a nemzeti öntudat szimbóluma lett, s ennek következtében számos nyelvi folyamat megindult a szavak kapcsán (pl. személynévvé, márkanevévé, köznévvé válás) (285–303). AGNIESZKA KOŁODZIEJ a wrocławai állatkert *Afrykarium* nevű részlegén található állatok neveit, azaz zoonimáit vizsgálja. A korpuszába bekerült 140 tulajdonnév alapján bemutatja a névadási motivációkat, s kiemeli, hogy a névadás legtöbbször emberi neveken vagy azokhoz hasonló elnevezéseken alapul, sőt egyes fajoknál sajátos névadási minták is megfigyelhetők (pl. táncnevek; divattervezők, zenészek nevei) (305–328). IVETA VALENTOVÁ az ún. lakosnevek terminológiai kérdésével foglalkozik írásában. A szlovák kifejezés (*obyvatel'ské meno*) mellett az országok, régiók, városok stb. lakóinak megnevezésére használatos két nemzetközi terminus, a *katoikonima* és a *demonima* fogalmát és használatát is tárgyalja, valamint a kis és nagy kezdőbetűs írás problémájára is kitér a lakosokat megnevező lexémák tulajdonnévi státuszának a megítélése körüli problémák kapcsán (329–344).

3. Névtani kutatások Lengyelországban és a világban. MAGDALENA PUDA-BLOKESZ a cégnevekhez kapcsolódó terminológiai és osztályozási problémákat veszi számba. Ezek kapcsán kitér a krematonimák rendszerébe való besorolásuk nehézségeire, a különböző regiszterekben megjelenő eltérő névhasználatra, valamint a cégnevek kutatása kapcsán felmerülő forráskritikai kihívásokra is (345–362). KOVÁCS LÁSZLÓ tanulmánya egy kevésbé előtérben lévő területnek, a járműnevek vizsgálatának problematikájába enged betekintést. A kutatástörténeti előzmények és problémák áttekintése kapcsán a szerző felhívja a figyelmet arra, hogy szükséges megkülönböztetni a járműkategóriák neveit, valamint az egyedi járműneveket, és figyelembe kell venni azt is, hogy hivatalos vagy nem hivatalos elnevezésekről van-e szó. Mindezek után a szerző kitér a JÁRMŰNÉV kategória definíciós kérdéseire is, majd bemutatja saját rendszerezését is a járműnevekre vonatkozóan (363–382).

4. Műhely. A rovat egyetlen tanulmányában BOŻENA HRYNKIEWICZ-ADAMSKICH 15–17. századi keleti szláv (óorosz) forrásokban feljegyzett, *-ko* képzővel ellátott, egytövű, köznévi eredetű személynévek nyelvi és filológiai kérdéseit járja körül. Megállapítja, hogy e nevek vagy közvetlenül közszóból jöttek létre, vagy pedig másodlagosan kapcsolódtak egy közszóból formáns nélkül alakult személynévhez (383–409).

5. Szemle. Ebben a rovatban elsőként ZBIGNIEW BABIK alaposan kidolgozott kritikáját olvashatjuk KRISTÝNA KOVÁŘOVÁ 2021-ben megjelent, *Hydronymie povodí Ostravice* című monográfiájáról (411–424), majd JUSTYNA GROBLIŃSKA *Nieoficjalne nazewnictwo miejskie Łodzi* című szótárát mutatja be JAN SOSNOWSKI (425–432).

6. A tudományos élet krónikája. E rovat egyetlen cikkében HENRYK DUSZYŃSKI-KARABASZ számol be egy 2022. október 17–20. között megtartott online szimpóziumról. A spanyol nyelvű konferencián 8 szekcióban hangzottak el előadások a helynevek kulturális, történelmi, nyelvészeti és technológiai vonatkozásairól (433–434).

***

KENYHERCZ RÓBERT

főiskolai docens; Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Kölcsey Ferenc Tanítóképzési Intézet, Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék; Debrecen

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6312-3532>, e-mail: kenyhercz.robort@drhe.hu

Onomastica 68. (2024)

Főszerkesztő: HALSZKA GÓRNY. Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków. 400 lap

1. Megemlékezés. Az *Onomastica* 68. száma egy Władysław Miodunk (1945–2024) lengyel nyelvész életére és munkásságára való megemlékezéssel kezdődik. Az írásból kiderül, hogy az elhunyt nyelvtudós elsősorban pályája elején foglalkozott névtannal (7–12).